

PUBLIUS OVIDIUS NASO

SCRISORI DIN EXIL

Tristele / Ponticele

PUBLIUS OVIDIUS NASO

Tristele

## Scrisori din exil

*Tristele / Ponticele*

Traducere de  
BREBEANU ALINA LOREDANA

Editura MondoRo  
București, 2018

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**  
**OVIDIUS NASO, PUBLIUS**

**Scrisori din exil / Ovidiu ; trad.: Brebeanu Alina Loredana. - București : MondoRo, 2017**  
ISBN 978-606-695-086-2

I. Brebeanu, Alina Loredana (trad.)

821.124

Coperta: Daniel Țuțunel

Departament Difuzare  
tel. 021-211.25.00  
mail: comenzi@grammar.ro

www.grammar.ro

## Tristele

### Cartea I

„Laeta fere laetus cecini, cano tristia tristis.”  
– „Când vesel eu eram, cântam vesele versuri;  
azi, trist fiind, îmi cânt tristețea mea.”  
(Ponticele III: IX: 35)

## Poetul către cartea sa: natura ei

Cărtică, pornește fără mine spre cetate – eu n-am să te invidiez.  
Ah, vai, acolo stăpânului tău nu-i e permis să meargă!  
Mergi, însă fără de podoabă, așa cum i se cade celei ce vine de la  
exilat:

tristă carte, poartă podoabele ce sunt după măsura ăstor vremuri.  
Nu merge înveșmântată în mantie de purpură –  
aceasta nu-i culoare a jalei potrivită –  
să nu ai titlu roșu-aprins, și nici hârtie lucitoare,  
nici albe ornamente ori fildeș să împodobească a' tale margini  
negre.

Acest fel de podoabe se cade să le aibă doar cărțile ferice.  
În loc de asta, tu trebuie să porți mereu memoria ursitei mele crude.  
Capetele nu-ți fie netezite nicicum cu piatra ponce<sup>1</sup>,  
ci să te arăți zburlită, cu file răvășite.  
Să nu te rușinezi de ale tale pete: cel ce le vede  
va ști că lacrimile mele le-a făcut.

Mergi, carte, și salută acele dragi meleaguri, dând glas acestor vorbe,  
ca astfel eu, prin tine, acolo să pășesc.

Iar dacă, din mulțime, se va ridica vreunul ce încă nu m-a dat uitării,  
de va mai fi vreunul ce poate va-ntreba de mine,  
tu spune-i că-s în viață, dar nu că aș fi bine;  
zi-i că amaru-mi trai mi-e darul unui zeu<sup>2</sup>.

În rest, rămâi tăcută – acel ce vrea mai multe-a ști pe tine te citească

–  
ferește-te să spui, chiar și din întâmplare, ceea ce-i de prisos!  
Îndată, cititorul își va aduce-aminte de vina ce-am avut,

<sup>1</sup> La greci și la romani, cartea avea înfățișarea unui sul alcătuit din foi de papirus, lipite una de alta și înfășurate în jurul unei baghete fixate pe ultima foaie. Cele două capete ale sale erau netezite cu piatră ponce sau purnice și vopsite cu diverse culori. Bagheta avea la capete, ca ornamente, câte un buton sau o măciulie de fildeș, iar de unul din capete se fixa o etichetă de pergament, pe care se scria cu roșu titlul operei. Papirusul se puneă într-o baie de ulei de cedru și apoi într-un toc de pergament vopsit cu roșu.

<sup>2</sup> Al lui Augustus.

Respect pentru oameni și cărți

iar toți în glas m-or acuza ca pe-un netrebnic criminal.  
Tu nu mă apăra de ale lor cuvinte aspre:  
astfel de judecată aspră prea slabă apărare poate-avea.  
Găsește, dar, un suflet ce în suspine șade, gândind la exilarea mea,  
și care cu ochi umezi citește aste versuri,  
dorindu-și, în tăcere, neauzit de dușmani,  
ca aspra mea pedeapsă să fie ușurată de-un Cezar<sup>3</sup> îmbunat.  
La rândul meu, mă rog să-i fie soarta blândă  
aceluia ce zeilor le cere de cei nefericiți să se îndure.  
Să se-mplinească ruga-i: mânia Cezarului să se sfârșească,  
iar mie să-mi dea voie în țara mea să mor.  
Chiar de-ai s-asculți întocmai povața ce ți-o dau, carte, tot ai să fii  
înviniută  
și se va spune că nu ești demnă de florile născute din al meu talent.  
E datoria judeului să cerceteze scrisul după vremuri  
Și după-mprejurări. Iar vremurile te vor pune la-adăpost.  
Suave versuri sunt țesute numai de-o minte ce-i senină,  
dar mie zilele îmi sunt înnoirate de negre suferințe.  
Versurile cer scriitorului și liniște, și tihnă,  
în timp ce eu lovit sunt de viscole, de mare și furtuni.  
Oricare spaimă în versul meu lovește: eu sunt pierdut  
și mă tem veșnic de sabia ce stă-ndreptată către pieptul meu.  
C-am scris aceste versuri numai pe critici va uimi:  
le vor citi cum sunt, cu spirit iertător.  
De-l pui pe Homer, maeonianul, în astfel de pericol,  
în aste mari necazuri și-ar pierde-nțelepciunea.  
Mergi, dar, tu, carte, făr-a visa la faimă  
și nu te teme de n-oi fi pe placul vreunui cititor.  
Norocul nu e blând acum față de mine  
ca tu să poți primi vreo laudă, așa cum meriți.  
Aflat la adăpost, cândva visam la glorie și faimă,  
arzând de dorul de-a avea renume.  
Acum, destul că nu-mi blestem și poezia, și-arta-mi,  
care atâta rău acum mi-au pricinuit, încât exilul mi-au adus.  
Mergi tu ca pentru mine să poți privi cetatea!

<sup>3</sup> Augustus, pe care Ovidiu îl numește mai ales Cezar.

Ah, de-ar vrea zeii ca eu să fiu în locul cărții mele!  
Fiind străină tu într-o cetate-atât de grandioasă,  
nu te gândi că lumea te va vedea străină.  
Cu toate că n-ai titlu, îți vor vedea culoarea<sup>4</sup>;  
deși vei vrea s-o ascunzi, e clar că-mi aparții.  
Dar tu să intri încet, rău să nu-ți faci glasul-mi  
din versuri vechi ce astăzi pe plac nu mai sunt.  
De cineva va zice că nu se cade să mai fii citită  
fiindcă ești a mea și te va arunca,  
tu spune-i: „Iată titlul: nu-s eu *Arta iubirii*<sup>5</sup>:  
aceea și-a primit pedeapsa cuvenită!”.

<sup>4</sup> Culoarea neagră – semn de jale.

<sup>5</sup> Poemul erotic, în trei cărți, din tinerețea poetului, a cărui imoralitate a fost pretextul exilului acestuia.

## Poetul către cartea sa: operele sale

Te întrebi, poate, dacă te voi trimite  
la înaltul Palatin, să urci până la casa lui Cezar.  
O, loc august, o, zei, vă cer iertare!  
Din vârful, de-acolo, fulgerul s-a abătut asupra mea.  
Știu că-n acele locuri preaînalte se află și zei milostivi,  
dar eu mă tem de zeii care în noi lovesc.  
Și cel mai mic fâlfâit de aripi groaza o-aduce  
în inima porumbiței ce-a fost cândva rănită de un vultur.  
Nici mielul nu se-ncumetă să rătăcească departe de-al său staul  
dac-a scăpat o dată din falca lupului înfometat.  
De-ar mai trăi azi Faeton<sup>6</sup>, cerul l-ar ocoli și-ar refuza  
să-l lase să se-atingă de caii mult doriți în nebunia sa.  
Mărturisesc: mă tem de a lui Joe armă, căci am simțit-o  
și mi se pare cum că dușmănosul fulger mă caută când tună.  
Orice grec ce a scăpat vreodată de stânca Cafareei<sup>7</sup>  
de-atunci vasu-și ferește de apele Eubeei;  
iar nava mea, bătută de-al furtunii vifor,  
se teme să se-apropie de locul unde s-a strivit cândva.  
Fii, dar, cu luare-aminte, carte, privește-n jur cu grijă  
și mulțumită fii de ești citită de lumea de la mijloc.  
Câtând o înălțime mult prea mare cu șubredele-i aripi,  
Icar<sup>8</sup> s-a prăbușit în marea care astăzi îi poartă al său nume.  
Mi-e greu să-ți spun de-aici de-ar trebui s-alegi vâsle sau pânze:  
primește tu mai bine al timpului și-al locului bun sfat.  
De vei ajunge într-o vreme mai de tihnă,  
de vei vedea că totu-i liniștit și că mânia focul și-a pierdut,

<sup>6</sup> Fiul Soarelui. Într-o zi, a obținut de la tatăl său favoarea de a struni caii acestuia și, scăpând frâiele din mână, aproape a dat foc întregului univers. Drept pedeapsă, Jupiter l-a trăsniț; surorile lui au fost metamorfozate în ulmi sau plopi.

<sup>7</sup> Promontoriu al insulei Eubea, primejdios pentru navigație.

<sup>8</sup> Fiul lui Daedal, care a fugit din labirintul cretan folosind niște aripi lipite cu ceară. Apropiindu-se prea mult de soare, ceara s-a oprit, iar el a căzut în marea dintre insulele Chios și Cos, numită Marea lui Icar.

dacă, în timp ce, sperioasă, te temi să te apropii,  
te va purta-năuntrul cineva c-un scurt cuvânt, te du!  
În bună zi, cu un noroc mai bun decât cel dăruit stăpânului ce-l ai,  
tu să ajungi acolo și chinul să-mi alini!  
Ori nimenea nu poate s-ajute-n suferința mea, ori, întocmai ca Ahile,  
doar cel ce m-a rănit<sup>9</sup> mai poate ajutor să-mi dea.  
Ai grijă numai rău să nu îmi faci, cât timp tu ai puterea ca ajutor să-  
mi dai –  
speranța mi-e mai mică, mai mare-i frica mea –  
ai grijă, deci, să nu trezești la viață mânia adormită,  
ca astfel să nu fii cumva pricina unei noi pedepse!  
Și totuși, când vei fi primită în odaia mea  
și vei ajunge-n casa ta, la scrinul noduros<sup>10</sup>,  
îți vei găsi acolo frații în bună rânduială,  
la fel născuți cu toții, în lungi nopți de veghe.  
Restul și-o arăta pe față titlul,  
purtându-și numele pe chipurile scoase la lumină;  
tu însă vei zări acolo trei<sup>11</sup> deoparte stând, ascunse de-ntuneric –  
și totuși ei ne-nvață dragostea, pe care toți o știm.  
Depart stăi de ei sau, dacă te încumeti, numește-i  
„paricizi”, asemeni lui Oedip și Telegon<sup>12</sup>.  
Avertizat-ești însă: de ții la tatăl tău,  
să nu iubești pe vreunul dintre aceștia trei, cu toate că asta te  
îndeamnă.  
Mai sunt acolo cincisprezece cărți cu formă schimbătoare,  
pagini de versuri abia salvate din focu-nmormântării mele.  
Tu spune-le că ale sorții mele chipuri  
se pot găsi printre acelea din *Metamorfoze*<sup>13</sup>,  
căci astăzi acel chip deodată s-a schimbat:  
plângi azi privind la el, deși cândva râdeai.

<sup>9</sup> Telef, regele Misiei, a fost rănit de Ahile, dar a fost vindecat tot de acesta, care i-a pus pe rană rugină de pe lancea cu care îl rănise.

<sup>10</sup> Cutie cilindrică în care cei din vechime își păstrau cărțile.

<sup>11</sup> Cele trei cărți ale *Artei iubirii*.

<sup>12</sup> Oedip l-a ucis pe tatăl său, Laios, iar Telegonus, fiul Circei, pe Ulise.

<sup>13</sup> Opera capitală a lui Ovidiu. Poetul a vrut să o ardă înainte de a pleca în exil, dar n-a reușit.

Respect pentru oameni și cărți

Dacă mă-ntrebi, mai multe sfaturi am a-ți da,  
însă mă tem să nu cumva prea tare să te-nțârzii:  
tu, carte, dac-ai lua cu tine tot ce se află-acum în mintea mea,  
ai fi o greă povară pentru cel ce te poartă.  
Degrabă să pornești, căci drumul este lung! Iar eu aice stau,  
la margine de lume, într-un ținut ce-așa departe e de țara mea.

## ***Călătoria: furtuna de pe mare***

O, zei din mare și din ceruri – ce mi-a rămas, de nu doar ruga? –,  
nu-mi răsturnați sub valuri corabia cuprinsă de furtună,  
și rogu-vă: să nu v-alăturați furiei mărețului Cezar!  
Adesea, când un zeu te asuprește, un altu-ți sare-n ajutor.  
Vulcan era-mpotriva Troiei, pe când Apollo pentru ea lupta;  
Venus prietenă se arăta troienilor, însă Minerva-i asuprea.  
Sărind în ajutor lui Turnus<sup>14</sup>, Iunona pe Eneas îl ura;  
și totuși, pe acesta Venus în siguranță l-a păstrat.  
Aprig din fire, Neptun adesea pe Ulise cel viclean îl prigonea,  
însă de fiecare dată Minerva de-al ei unchi îl apăra.  
Și-oricât de-ndepărtată ar fi asemănarea mea cu ei,  
de ce pe mine nu m-ar apăra puterea unui zeu de asuprirea celui  
mânios?

Dar, vai!, nenorocit de mine, cuvinte irotesc zadarnic!  
Gura-mi deschisă e astupată-ndată de valuri mânioase,  
iar fiorosul Notus<sup>15</sup> face să se piardă glasul meu,  
făr-a lăsa ca ruga-mi să ajungă sus, la zei.  
Același vânt pe apă-mi poartă și pânzele, și ruga  
spre nicăieri, și astfel de două ori primesc pedeapsă.  
Vai, mie! Ce munți de apă se ridic-asupra mea!  
Ai zice că îndată vor atinge cea mai înaltă stea.  
Și ce prăpăstii se cască în adâncul potopului de valuri!  
Ai zice că îndat' or să atingă Tartaru-ntunecat.  
Oriunde aş privi, nu văd decât apă sau aer,  
ici valuri ce se umflă, colo un nor amenințător,  
iar între acestea – doar urlete și murmur de furtună.  
Valurile mării nu știu cărui stăpân ele trebuie să se plece.  
Acum țâșnesc furtuni din răsăritul purpuriu,  
acum zefirul buzna dă de la apusul cel târziu,  
acum crivățul de gheață năvălește din recea și pustia miazănoapte,  
sărind îndată-n luptă cu vântul ce se-opune.

<sup>14</sup> Regele rutulilor, ucis de Eneas.

<sup>15</sup> Personificare divină a vântului cald din sud. Notus era fiul lui Astraes și al lui Eos, frate cu Boreas, Eurus și Zephyrus.

Respect pentru oameni și cărți

Cărmaciul nu mai știe de ce să se ferească și-ncotro să se-ndrepte:  
îndemânarea lui zadarnică-i acum, împotriva atâtor rele.  
Sigur pierim, orice speranță de-a fi în siguranță s-a pierdut,  
și-n timp ce eu vorbesc, val după val îmi udă fața.  
Talazurile viața o vor stinge-n mine și, când de pe buze  
ruga-mi va vrea zadarnic ca să plece, voi înghiți ucigătoarea apă.  
Însă a mea soție devotată îmi plânge-acum numai exilul:  
atât cunoaște ea din tot ce pătimesc și pentru-atât suspină.  
Ea nu mă vede aruncat de valuri în nemărginita mare,  
bătut de vânturi aspre; nu vede cum pândit sunt eu de moarte.  
Ce bine că nu i-am permis cu mine pe vapor să urce;  
altfel, nenorocit de mine, aș îndura acum o dublă moarte!  
Cu toate că azi pier, de vreme ce ferită-i ea de-astă primejdie,  
măcar cealaltă jumătate din mine va trăi.  
Vai! Ce fulger luminos s-a arătat prin nouri!  
Ce tunet fioros răsună din văzduhuri!  
Lovirile cu care valurile în corabie izbesc sunt tot așa  
ca cele surde îndreptate de-un asediu spre ziduri de cetate.  
Iată cum se-nalță valul ce pe toate le acoperă:  
îndată după al nouălea și înaintea celui de-al unsprezecelea se-  
arată<sup>16</sup>.  
De moarte nu mă tem, însă groaznic e ca astfel să-ți găsești sfârșitul!  
Salvat să fiu de la înec, și moartea mi-ar părea o binecuvântare.  
Cu-o moarte naturală sau sub tălșul unei săbii cel puțin,  
trupul pe-uscat s-ar odihni atunci când cazi,  
căci poți să-ndrepti a' tale rugi către ceilalți, sperând într-un  
mormânt,  
și nu uitat să fii în mare, ca hrană pentru pești.  
Și chiar de-aș merita așa o moarte, eu nu sunt singur călător aici.  
De ce s-aduc-a rnea sentință sfârșitul celor care-s fără de vină<sup>17</sup>?  
O, zei de sus și voi, ai verzilor adâncuri ce peste mare stăpâniți,  
tuturor vă cer să puneți capăt amenințării voastre:  
nefericita-mi viață de Cezar, în mânia-i, dăruiată,  
lăsați-mă s-o duc până la capăt în locul hărăzit de el.

<sup>16</sup> Se credea că al zecelea val este mai mare și mai periculos decât celelalte.

<sup>17</sup> Sclavii cu care plecase poetul.

De vreți să-mi duc pedeapsa după merit,  
greșeala mea – și-al meu jude asemenea ar zice – moartea n-a  
câștigat-o.  
De Cezar ar fi vrut să mă trimită pe apele din Styx<sup>18</sup>,  
de-al vostru ajutor n-ar fi avut nevoie pentru asta.  
Are puterea de-a stăpâni asupra vieții mele:  
tot ce mi-a dat el poate lua-napoi oricând dorește.  
Vă rog, atunci, pe voi, căci fără îndoială  
nicio ofensă nu v-a rănit pe voi: fiți mulțumiți de-al meu neșaz.  
Deși, de-ați vrea cu toții să salvați din moarte un biet nenorocit,  
o viață ruinată salvată nu mai poate fi acum.  
Cu toate că marea se calmează acum și vântul suflă lin,  
deși acum voi viața mi-o cruțați, tot exilat rămân.

<sup>18</sup> Râul din Infern peste care luntrașul Charon trecea umbrele morților.